

“Правовий статус НБУ”

- 1. Організаційно-правові основи функціонування Національного банку України*
- 2. Функції та операції Національного банку України*
- 3. Структура та форми управління Національного банку України*

1. Організаційно-правові основи функціонування Національного банку України

Національний банк України (НБУ) виступає першорівневим елементом банківської системи, регулює її діяльність у межах законодавчо наданих йому прав та повноважень, несе відповідальність перед суспільством за функціонування банківської системи загалом.

НБУ утворений на базі Українського республіканського банку Держбанку СРСР згідно з Постановою Верховної Ради Української РСР "Про порядок введення в дію Закону Української РСР "Про банки і банківську діяльність" від 23 березня 1991 р.

ВІД 23 БЕРЕЗНЯ 1991 Р.
БСЬ „ПРО БАНКИ І БАНКІВСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ“
„ПРО ПОРЯДОК ВВЕДЕННЯ В ДІЮ ЗАКОНУ УКРАЇНСЬКОЇ

НБУ є державною власністю України і виступає виразником інтересів та завдань держави в сфері регулювання економіки; його правовий статус, функції, повноваження і принципи організації діяльності визначаються Конституцією України, Законом України "Про Національний банк України" (від 20 травня 1999 р.) та іншими законодавчими актами.

ТА ІНШИМИ ЗАКОНОДАВЧИМИ АКТАМИ.
„ПРО НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ“ (ВІД 20 ТРАВНЯ 1999 Р.)

ЦЕНТРАЛЬНИЙ БАНК ХАРАКТЕРИЗУЄТЬСЯ ПОДВІЙНОЮ ПРАВОВОЮ ПРИРОДОЮ:

З однієї сторони він є органом державної влади, уповноваженим здійснювати державне управління в сфері банківської діяльності

А з іншої - банківською установою, яка здійснює банківські операції, виступає кредитором останньої інстанції для інших банків

Національний банк

*України має статутний
капітал, що формується за
рахунок державних коштів.*

Розмір статутного капіталу

становить **10 млн грн.**

Головний банк країни

- Є юридичною особою, має відокремлене майно, що є об'єктом державної власності й перебуває у його повному господарському веденні.
- У той же час НБУ виступає як самостійний економічний суб'єкт, що має здійснювати свої витрати за рахунок власних доходів у межах затвердженого кошторису (додатки 2 і 3), а в окремих випадках — за рахунок державного бюджету України.
- Економічна самостійність банку посилюється також тим, що він не несе відповідальності за зобов'язаннями органів державної влади, які, своєю чергою, теж не відповідають за зобов'язаннями НБУ.

Головне призначення НБУ як центрального банку

це управління грошовим обігом з метою забезпечення стабільного не інфляційного розвитку економіки. Це нтральний банк впливає на грошовий обіг через зміну пропозиції грошей і зміну ціни грошей.

НБУ має *особливий правовий статус*, зумовлений тим, що він поєднує у собі окремі *рис* банківської *установи* і *державного органу управління*.

✓ Він здійснює банківські операції, що приносять дохід (кредитування комерційних банків, операції з цінними паперами на відкритому ринку, операції з іноземною валютою тощо), але метою проведення цих операцій *не є отримання прибутку*.

✓ Центральний банк використовує ці операції як інструменти управління грошовим ринком (як інструменти монетарної політики), керуючись лише державними інтересами та чинним законодавством.

Правовий статус НБУ можна охарактеризувати таким чином:

*це державний орган управління з
покладеними на нього особливими
функціями у сфері грошово-кредитних
відносин і банківської діяльності.*

Для реалізації цих функцій НБУ наділяється відповідними державно-владними і цивільно-правовими повноваженнями:

- він є самотійною юридичною особою;
- його майно відокремлено від майна держави;
- НБУ може ним розпоряджатись як власник;
- він не є комерційною організацією.

**ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ СТАТУС НБУ ПОВ'ЯЗАНИЙ ІЗ
ВИРІШЕННЯМ НИЗКИ ВАЖЛИВИХ ПИТАНЬ, ЩО
СТОСУЮТЬСЯ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ, А САМЕ:**

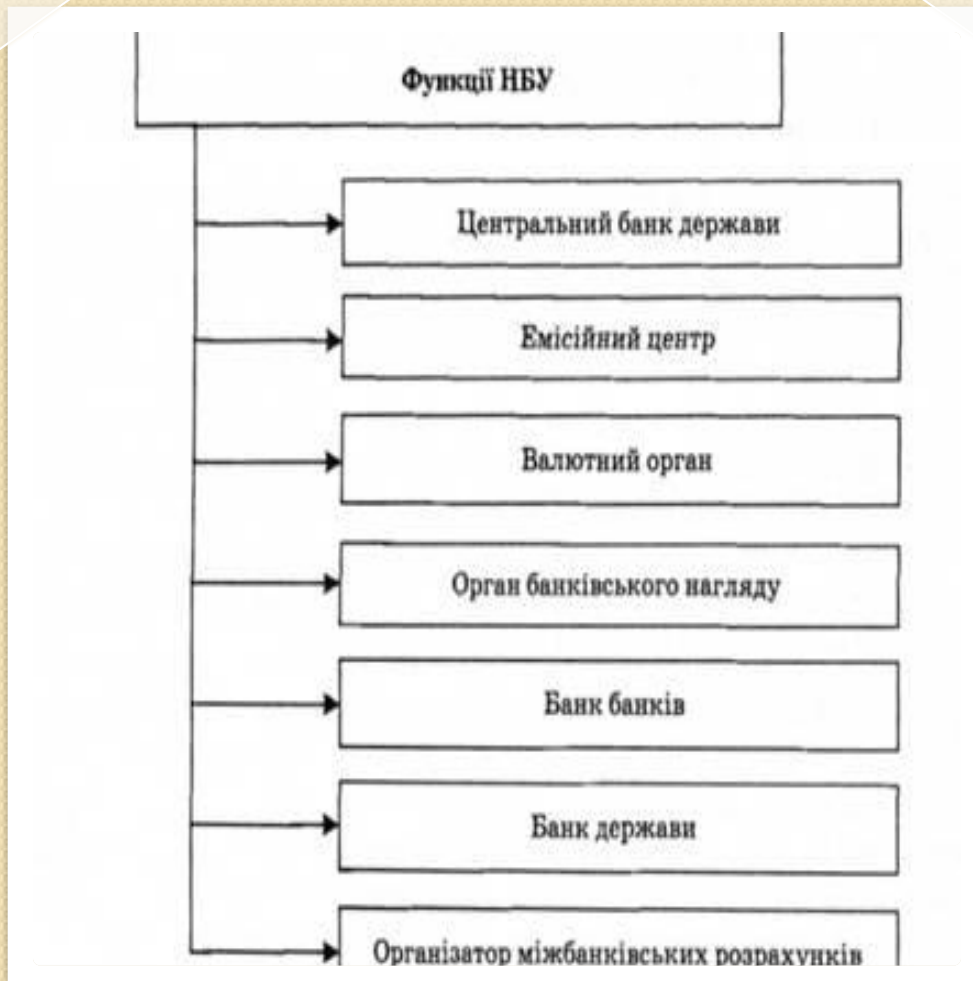
- — визначення на законодавчому рівні завдань і функцій центрального банку;
- формування статутного капіталу банку першого рівня;
- визначення взаємовідносин банку з органами державної влади;
- порядку призначення і звільнення вищого керівного складу центрального банку.

Філії (територіальні управління) НБУ не мають статусу юридичної особи і не можуть видавати нормативні акти, діють від його імені в межах отриманих від нього повноважень. Завдання і функції філій НБУ визначаються Положенням, яке затверджує Правління НБУ.

otpbank
Банк Вашого успіху
Банк вашого успіху

2. Функції та операції Національного банку України

Згідно з чинним законодавством, за Національним банком України закріплено виконання значної кількості функцій (зокрема, Закон України "Про Національний банк України" визначає 19 функцій).

Основним завданням НБУ
як *центрального банку* держави є

забезпечення стабільності національної грошової одиниці — гривні.

Національний банк веде Книгу реєстрації банків, валютних бірж та інших фінансово-кредитних установ, представляє інтереси України у відносинах з центральними банками інших країн, міжнародними банками та фінансово-кредитними організаціями.

Функція НБУ як емісійного центру

полягає в тому, що йому належить монопольне право на емісію грошей в обіг, а також випуск національних грошових знаків (банкнот, монет). Для друкування банкнот та карбування монет створено власний Банкнотно-монетний двір. Тепер, із введенням у дію Малинської фабрики банкнотного паперу, Україна має замкнутий цикл виготовлення національних грошей.

Виконання функції валютного органу означає

що НБУ є головним державним органом, який визначає валютну політику.

У сфері валютного регулювання НБУ:

- складає разом із Кабінетом Міністрів платіжний баланс країни;
- контролює дотримання затвердженого Верховною Радою України ліміту зовнішнього державного боргу України;
- визначає ліміти заборгованості в іноземній валюті уповноважених банків нерезидентам;
- нагромаджує, зберігає і використовує резерви валютних цінностей для здійснення державної валютної політики;
- видає нормативні акти щодо ведення валютних операцій;
- видає ліцензії на здійснення валютних операцій та приймає рішення про їх скасування;
- визначає способи встановлення і використання курсів іноземних валют, виражених у валюті України, курсів валютних цінностей, виражених в іноземній валюті або розрахункових (клірингових) одиницях.

НБУ **визначає структуру валютного ринку** України й організовує торгівлю валютними цінностями на ньому відповідно до законодавства України про валютне регулювання.

НБУ проводить **дисконтну** та **девізну** валютну політику та застосовує в необхідних випадках валютні обмеження.

Дисконтна політика полягає у зміні облікової ставки НБУ для регулювання руху капіталу та балансування платіжних зобов'язань, а також коригування курсу грошової одиниці України до іноземних валют.

Девізна валютна політика здійснюється на підставі регулювання курсу грошової одиниці України до іноземних валют шляхом купівлі-продажу іноземної валюти на фінансових ринках.

Відповідно до наданих повноважень у сфері валютного регулювання НБУ встановлює умови та порядок конвертації (обміну) гривні на іноземну валюту.

На Національний банк України покладено *функцію банківського нагляду і контролю за виконанням банками* законодавства з банківської справи, нормативних актів Національного банку та економічних нормативів. Головною метою банківського нагляду і контролю є безпека та фінансова стабільність банківської системи, захист інтересів вкладників і кредиторів.

Виконуючи *функцію банку банків.*

Національний банк України з метою підтримки стабільності банківської системи та розширення її кредитних можливостей надає банкам кредити, які використовують для задоволення тимчасових потреб банків і потреб, пов'язаних зі структурною перебудовою економіки України.

- Виступаючи кредитором останньої інстанції, НБУ надає банкам кредити під програми їх фінансового оздоровлення.
- Рефінансування банків з 1994 р. здійснюється через кредитні аукціони, що забезпечує створення рівноправних умов доступу банків до централізованих кредитних ресурсів.
- З 1996 р. запроваджено механізм ломбардного кредитування, а з 1997 р. почалось здійснення операцій РЕПО під заставу державних цінних паперів.

Як банк держави

Національний банк України організовує і здійснює через органи Державного казначейства та уповноважені банки обслуговування державного бюджету України. При функціонуванні механізму обігу цінних паперів на НБУ покладено виконання операцій з державними цінними паперами.

Відповідно до функції організатора міжбанківських розрахунків

НБУ створив і запровадив із січня 1994 р. автоматизовану систему міжбанківських розрахунків із використанням прогресивних технологій у банківській справі, до якої нині залучена банківська система України. Для функціонування цієї системи в Автономній Республіці Крим та кожній області створено регіональні розрахункові палати, що об'єднуються у загальнодержавну мережу розрахункових палат України, на верхньому рівні якої знаходиться Центральна розрахункова палата у Києві. Нині всі банківські установи працюють у системі електронних міжбанківських платежів (СЕР) НБУ, що дозволяє їм як здійснювати, так і отримувати платежі в режимі реального часу.

Грошово-кредитне регулювання економіки

є однією з найважливіших функцій НБУ, яка виконується відповідно до економічних інтересів та цілей держави.

В основу грошово-кредитної політики покладено здійснення комплексу заходів, спрямованих на розширення або звуження ліквідних коштів і обсягів кредитування банків та інших кредитних установ. Відтак метою грошово-кредитної політики є регулювання пропозиції та попиту на позиковий капітал через ефективне управління грошовою масою.

Облікова політика НБУ ґрунтується на переобліку та купівлі векселів й інших цінних паперів, дисконтованих раніше банками. При цьому центральний банк утримує з векселя обліковий процент (дисконт), від розміру якого залежить обсяг кредитування в економіці. Підвищення дисконту означає, що НБУ здійснює політику кредитної рестрикції — тобто політику дорогих грошей, зниження дисконту спричиняє "здешевлення" грошей, а, отже, проведення політики кредитної експансії.

з' отже, проведення політики кредитної експансії: зниження дисконту спричиняє "здешевлення" грошей, безструкції — тобто політику дорогих грошей, означає, що НБУ здійснює політику кредитної експансії.

Політика рефінансування комерційних банків ґрунтується на наданні НБУ кредитним установам позик під визначені види забезпечення за встановленою ставкою рефінансування.

Управління золотовалютними резервами забезпечується шляхом здійснення НБУ валютних інтервенцій, тобто операцій з купівлі-продажу валютних цінностей на валютних ринках з метою впливу на курс національної валюти щодо інших валют і також на загальний попит та пропозицію грошей в економіці. Для задоволення попиту на національну валюту НБУ купуватиме іноземні валютні цінності, а для скорочення пропозиції національних грошей — продаватиме їх.

Купівля НБУ *цінних паперів* на відкритому ринку буде означати збільшення грошової маси, а відтак і кредитних можливостей банків; операції з продажу призведуть до скорочення грошових ресурсів та відповідних кредитних обмежень.

відповідних кредитних обмежень.
скорочення грошових ресурсів та

Національний банк України для забезпечення виконання покладених на нього функцій здійснює такі операції:

- 1) надає кредити банкам для підтримки ліквідності за ставкою не нижче ставки рефінансування НБУ та в порядку, визначеному ним;
- 2) надає кредити Фонду гарантування вкладів фізичних осіб під заставу цінних паперів за ціною не нижче індексу інфляції строком на 5 років;
- 3) здійснює дисконтні операції з векселями та чеками;
- 4) купує та продає на вторинному ринку цінні папери в порядку, передбаченому законодавством України;
- 5) відкриває власні кореспондентські та металеві рахунки у закордонних банках і веде рахунки банків-кореспондентів;
- 6) купує та продає валютні цінності з метою монетарного регулювання;
- 7) зберігає банківські метали, а також купує та продає банківські метали, дорогоцінні метали та камені й інші коштовності, пам'ятні та інвестиційні монети з дорогоцінних металів на внутрішньому та зовнішньому ринках без квотування і ліцензування;

7) зберігає банківські метали, а також купує та продає банківські метали, дорогоцінні метали та камені й інші коштовності, пам'ятні та інвестиційні монети з дорогоцінних металів на внутрішньому та зовнішньому ринках без квотування і ліцензування;

8) розміщує золотовалютні резерви самостійно або через банки, уповноважені ним на ведення валютних операцій, виконує операції з золотовалютними резервами України з банками, рейтинг яких за класифікацією міжнародних рейтингових агентств відповідає вимогам до першокласних банків не нижче категорії А;

9) приймає на зберігання та в управління державні цінні папери й інші цінності;

10) видає гарантії і поруки відповідно до положення, затвердженого Радою НБУ;

11) веде рахунок Державного казначейства України без оплати та нарахування процентів;

12) інші операції.

3. Структура та форми управління Національного банку України

Рада НБУ

Вищим органом управління Національного банку України є Рада НБУ

Рада НБУ
складається з 14 членів

Головним завданням Ради виступає розробка та контроль здійснення Основних засад грошово-кредитної політики.

Рада НБУ не має права втручатися в оперативну діяльність Правління НБУ.

Іншими функціями Ради НБУ є:

- аналіз впливу грошово-кредитної політики на стан соціально-економічного розвитку країни;
- затвердження кошторису доходів та витрат НБУ;
- визначення аудиторської компанії для проведення зовнішньої аудиторської перевірки НБУ;
- розгляд аудиторського висновку та затвердження бухгалтерського балансу НБУ;
- розподіл прибутку НБУ за звітний бюджетний рік;
- оцінка діяльності Правління НБУ тощо.

Основним керівним органом НБУ є Правління, яке, згідно з Основними засадами грошово-кредитної політики, через відповідні монетарні та інші засоби банківського регулювання забезпечує реалізацію грошово-кредитної політики, організовує виконання інших функцій відповідно до законодавства та здійснює управління діяльністю НБУ.

Очолює Правління Голова Національного банку України.
Кількісний та персональний склад Правління затверджується
Радою НБУ за поданням Голови банку.

До складу Правління за посадою входять перший заступник та два
заступники Голови НБУ, яких він призначає та звільняє за
погодженням з Радою НБУ.

Сам Голова НБУ призначається на посаду Верховною Радою
України за поданням Президента України строком на 6 років.

Голова Національного банку України несе
одноосібну відповідальність за діяльність
банку перед Верховною Радою України та
Президентом України.

Організаційна структура НБУ побудована за принципом централізації з вертикальним підпорядкуванням

До складу центрального апарату НБУ входять відповідні департаменти та самотійні управління:

- — Емісійно-кредитний департамент;
- — Департамент валютного регулювання;
- — Економічний департамент;
- — Департамент готівково-грошового обігу;
- — Департамент реєстрації та ліцензування банків;
- — Департамент безвиїзного нагляду;
- — Департамент інспектування банків;
- — Департамент з питань роботи з проблемними банками;
- — Департамент пруденційного нагляду;
- — Департамент платіжних систем;
- — Фінансовий департамент;
- — Юридичний департамент;

- — Департамент бухгалтерського обліку;
- — Департамент інформації;
- — Департамент міжнародних банківських зв'язків;
- — Департамент персоналу;
- — Управління координації з питань банківського нагляду;
- — Секретаріат Голови НБУ (з правами самотійного управління);
- — Управління внутрішніх ревізій;
- — Прес-служба (з правами самотійного управління);
- — Управління банківської безпеки;
- — Управління справами;
- — Управління будівництва і реконструкції.

ДО УСТАНОВ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ НАЛЕЖАТЬ:

- Операційне управління;
- Головне управління;
- Інженерно-технічний центр;
- Центральна розрахункова палата;
- Державна скарбниця;
- Центральне сховище;
- Банкотно-монетний двір;
- Фабрика банкотноного паперу.

Банкотно-монетний двір НБУ

Основними елементами територіальної структури Національного банку України виступають Кримське республіканське управління та територіальні управління НБУ в кожній області країни.

Територіальні управління Національного банку України не мають статусу юридичної особи і не можуть видавати нормативні акти.

Вони діють від імені Національного банку в межах отриманих від нього повноважень.

Національний банк України підзвітний Президенту України та Верховній Раді України в межах їхніх конституційних повноважень. Ця підзвітність передбачає:

- ✓ $\frac{3}{4}$ механізми призначення та звільнення Голови Національного банку та членів Ради НБУ;
- ✓ $\frac{3}{4}$ доповідь Голови Національного банку України Верховній Раді України про діяльність НБУ;
- ✓ $\frac{3}{4}$ надання Президенту України та Верховній Раді України двічі на рік інформації про стан грошово-кредитного ринку в державі.

Національний банк України не є підзвітним Кабінету Міністрів, але він повинен підтримувати економічну політику уряду, якщо вона не суперечить забезпеченню стабільності грошової одиниці України.

Національний банк України видає нормативно-правові акти у формі Постанов Правління НБУ, інструкцій, положень, правил, що затверджуються Постановами Правління. Нормативно-правові акти НБУ підлягають обов'язковій державній реєстрації в Міністерстві юстиції України та набирають чинності відповідно до законодавства України.

Головному банку держави забороняється надання прямих кредитів як у національній, так і в іноземній валютах на фінансування витрат державного бюджету України. Йому також заборонено:

- бути акціонером або учасником банків та інших підприємств, організацій, установ;
- здійснювати операції з нерухомістю, крім тих, що пов'язані зі забезпеченням діяльності НБУ та його установ;
- здійснювати торговельну, виробничу, страхову та іншу діяльність, яка не відповідає функціям Національного банку України.

Дякуємо за увагу!!!

Виконали:

студентки групи ПБ-32

Сущик Ірина

Філатова Катерина

